सत्याप्येकवाक्यता क्रियते तदा रक्तपटन्यायप्रवृत्तिः यथा पटोऽस्तीति वाक्यस्य निराकाङ्क्षस्यापि कीदृश इत्याकाङ्क्षासत्याप्य रक्त इत्यनेनैकवाक्यता क्रियते तथा प्रकृतीनां दर्शपूर्णमासादीनां स्वप्रकरणस्थाङ्गैर्निष्टसोपकाराकाङ्क्षाणामनारभ्याधीताङ्गैः, विकृतीनां चातिदिष्टाङ्गैः परिपूर्णानां शरमयादिभिः सहोत्थिताकाङ्क्षाविरहेऽप्युत्थापिताकाङ्क्षयान्वय इत्येवं विषयेऽस्य प्रचारः।

१०९ राजपुरप्रवेशन्यायः विष्टङ्कलतया राजपुरप्रवेशे राजपुररक्षकैस्ताडनादिकं क्रियेतेतिभिया श्रेणीभूततया यथा तत्पुरप्रवेश एवं सुष्टङ्कलतया यत्र कार्यकरणस्य विवक्षा तत्रास्य प्रवृत्तिः।

११० लक्षणप्रमाणाभ्यां हि वस्तुसिद्धिरिति न्यायः सजातीयविजातीयव्यावर्त्तको लक्ष्यवस्तुगतः कश्चिद्धर्मो वेदे वा प्रसिद्धो धर्मः लक्षणं तेन लक्ष्ये वस्तुनि सम्भावनायां जातायां प्रमाणसद्भावः प्रमाणेन तदवगच्छति यथा ताभ्यां वस्तुसिद्धिस्तत्तद्व्यवहारयोग्यतया ज्ञानं, तथा च यथा गन्धवत्त्वादिलक्षणेन प्रत्यक्षादिप्रमाणेन च पृथिव्यादिसिद्धिस्तथा यत्र विवक्षा तत्रास्य प्रवृत्तिः।

१११ लूतातन्तुन्यायः लूता कीटविशेषः सा यथा स्वदेहात् तन्तून् निर्मिमीते संहरति च स्वदेहे, यथा च तस्याः स्वतः तन्तुनिर्माणे स्वतः निमित्तकारणत्वरूपकर्तृत्वं, स्वदेहामेद्यया उपादानकारणत्वम् एवं ब्रह्मणः जगतां स्वतः कर्तृत्वं, स्वशक्तिमायाद्वारा उपादानत्वं च एवञ्च जगत् स्वशक्त्या निर्मिमीते स्वशक्तौ संहरति च इत्येवं विवक्षायामस्य प्रवृत्तिः।

११२ लोष्टलगुडन्यायः लोष्टस्य उपमर्दकः लगुडो यथा, तथा उपमर्द्योपमर्दकयोः साचिव्यविवक्षायामस्य प्रवृत्तिः।

११३ लोहचुम्बकन्यायः चुम्बकः मणिभेदः स यथा निष्क्रियोऽपि सन्निधिमात्रेण लोहस्याकर्षकः तत्क्रियाहेतुश्च भवति एवमसङ्गस्याकर्तुरपि पुरुषस्य प्रकृत्यादिक्रियाप्रवर्त्तकत्वमित्यादि यत्र विवक्षा तत्रास्य प्रवृत्तिः।

११४ वरगोष्ठीन्यायः गोष्ठी बहूनरपत्ययोः अन्योन्यवार्त्ता करस्य वरलाभाय गोष्ठी वरगोष्ठी वरवधूबन्धूनामन्योन्यगोष्ठी तथा ऐकमत्ये सति वरलाभरूपमेकं कार्यं यथा निष्पाद्यते एवं यत्र विवक्षा तत्रास्य प्रवृत्तिः।

११५ वरघाताय कन्यावरणमिति न्यायः विप्रकन्यायां हतायां यत्र वरस्य घातः सम्भाव्यते तत्र तां नोद्वहेत् एवं विवक्षायामस्य प्रवृत्तिः। तथा च अनिष्टान्तरणानादिसम्भावनायाम् अभीष्टहेतुरपि वस्तु न वरणीयमित्येवं तन्न्यायतात्पर्यम्। अयमेव न्यायः क्वचित् "नहि वरघाताय कन्यामुद्वाहयतीति" न्यायतया पठ्यते।

११६ वह्निधूमन्यायः धूमरूपकार्यदर्शनात् यथा कारणरूपवह्नेरनुमानं तथा यत्र कार्यविद्धेन कारणानुमानं तत्रास्य प्रवृत्तिः।

११७ विल्वखट्वाटन्यायः अयं न्यायः श्लोकेनाभियुक्तैर्निबद्धो यथा "खल्वाटो दिवसेश्वरस्य किरणैः सन्तापितो मस्तके वाञ्छन् देशमनातपं विधिवशाद्विल्वस्य मूलं गतः। तत्राप्यस्य महाफलेन पतता भग्नं सशब्दं शिरः प्रायोगच्छति यत्र भाग्यरहितस्तत्रापदां भाजनमिति"। तथा च इष्टान्तरं समीहमानस्याभीष्टप्राप्तिर्दूरतःप्रत्युतानिष्टप्राप्तिरित्येवं यत्र विवक्षा तत्रास्य प्रवृत्तिः।

११८ विशेष्ये विशेषणं तत्रापि च विशेषणमिति न्यायः भूतलं जलवद्घटवदित्यादौ भूतले घटोविशेषणं स च भूतलांशे विशेषणमितिरीत्या यत्र भाषते तत्रास्य प्रवृत्तिः।

११९ विषभक्षणन्यायः विषभक्षणं दिव्यभेदः। तस्य यथा सत्याभिसन्धस्यानिष्टासुत्पादकत्वम् मिथ्याभिसन्धस्यानिष्टहेतुत्वमेवं यत्र विवक्षा तत्रास्य प्रवृत्तिः। तत्प्रकारमाह नारदः "दद्याद्विषं सोपवासो देवब्राह्मणसन्निधौ। धूपोपहारमन्त्रैश्च पूजयित्वा महेश्वरम्। द्विजानां सन्निधावेव दक्षिणाभिमुखे स्थिते। उदङ्मुखः प्राङ्मुखो वा विषं दद्यात् समाहितः" इति। विषस्य वत्सनाभादि प्राह्यम् "मृद्भिन्नो हत्सनाभस्य हिमजस्य विषस्य च" इति पितामहस्मृतेः। शुद्धत्वाशुद्धत्वपरीक्षा तु याज्ञवल्क्येनोक्ता "यस्य वेगैर्विना जीर्णैर्च्छर्दिं तस्य विनिर्दिशेत्" इति। विषवेगो नाम धातोर्धात्वन्तरप्राप्तिः "धातोर्धात्वन्तरं प्राप्तिर्विषवेग इति स्मृतः" इति वचनात् तेषां लक्षणानि तु विषतन्त्रादवबोध्यानि। "पूर्वाह्णे शीतले देशे विषं देयं तु देहिनाम्। घृतेन योजितं श्लक्ष्णं पिष्टं स्निग्धगुणान्वितम्" इति पितामहोक्तमितं देयम्। तथा च एवं विषे पीते यावत्करतालिकाशतपञ्चकं तावत्कालः प्रतीक्षणीयः अनन्तरं चिकित्सनीयः "पञ्चतालशतं कालं निर्विकारो यदा भवेत्। तदा भवति संशुद्धस्ततः कुर्यात् चिकित्सितम्" इति वचनात् यदा तु सविकारस्तदाऽशुद्ध इत्यर्थात् सिद्धम्।

१२० विषदृष्टन्यायः अन्योदृष्टस्तावदास्तां विषस्य दृष्टोऽपि कृतविस्तारणात् सम्यग्वर्द्धयित्वा स्वयं क्षेतुमनर्हः